

УДК 811.111»373.23:821.111(73)-31

ПАТРІАРХ Вікторія – асистент кафедри англійської філології, Донецький національний університет імені Василя Стуса, вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна (v.patriarkh@donnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4509-5360>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.12>

Бібліографічний опис статті: Патріарх, В. (2024). Ядро антропонімного простору роману Ернеста Гемінґвея «For whom the bell tolls». *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 60, 98–107, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.12>

ЯДРО АНТРОПОНІМНОГО ПРОСТОРУ РОМАНУ ЕРНЕСТА ГЕМІНґВЕЯ «FOR WHOM THE BELL TOLLS»

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ядерної зони антропонімного простору роману Ернеста Гемінґвея «For Whom the Bell Tolls». Літературно-художні антропоніми мають величезний вплив на формування образності, визначають «обличчя» художнього твору, виконують сюжетотвірну роль.

Мета дослідження – виявлення та аналіз ядра антропонімного простору роману; потрактування власних імен художнього тексту як значущих маркерів індивідуально-авторської картини світу, що відображають погляди письменника на світ, людину, культуру, характер війни тощо. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: виокремити стрижневі антропоніми, ужиті в антивоєнному романі «For whom the bell tolls»; розкрити семантико-стилістичну специфіку імен головних дійових осіб роману; визначити їхнє змістово-функційне навантаження та вплив на формування образності тексту. Об'єкт дослідження – антропоетоніми роману «For whom the bell tolls». Предмет дослідження – семантика і поетика власних імен, уналежнених до ядерної зони онімного простору досліджуваного роману.

У статті використані такі методи дослідження: описовий метод; інтерпретація та узагальнення, які допомогли виявити, систематизувати та проаналізувати власні імена; контекстуально-інтерпретаційний метод (для визначення семантичного навантаження літературно-художніх антропонімів), метод етимологічного аналізу (для з'ясування внутрішньої форми власних імен).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше проаналізовано ядро антропонімного простору роману Ернеста Гемінґвея «For whom the bell tolls». Доведено текст-, сюжето- й образотвірну роль антропоетонімів, з'ясовано їхню семантичну структуру, визначено парадигми іменування.

Антропонімний простір роману «For Whom the Bell Tolls» налічує велику кількість вигаданих і «реальних» історико-культурних імен, які вміщують контекстні – інтертекстуальні, явні (експліцитні) – приховані (імпліцитні) смисли. Інтерпретація антропонімного простору допомогла з'ясувати ідейну концепцію роману й адекватно описати індивідуально-авторську картину світу письменника.

Ключові слова: антропонім, онімний простір, безонімна номінація, парадигма, семантика, функція.

PATRIARKH Viktoriia – Teaching Assistant at the Department of English Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University, 21, 600-richchia str., Vinnytsia, 21021, Ukraine (v.patriarkh@donnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4509-5360>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.12>

To cite this article: Patriarkh, V. (2024). Yadro antroponimnoho prostoru romanu Ernesta Hemingveia «For whom the bell tolls» [The core of the anthroponymic space in Ernest Hemingway's novel «For whom the bell tolls»]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 60, 98–107, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.12> [in Ukrainian].

THE CORE OF THE ANTHROPONYMIC SPACE IN ERNEST HEMINGWAY'S NOVEL “FOR WHOM THE BELL TOLLS”

Summary. *The article is devoted to the study of the core zone of anthroponymic space in Ernest Hemingway's novel «For Whom the Bell Tolls». Literary and artistic anthroponyms have a huge impact on the formation of imagery, determine the 'face' of a work of art, and play a plot-forming role.*

The purpose of the study is to identify and analyse the core of the anthroponymic space of the novel; to interpret the proper names of the literary text as significant markers of the individual author's worldview, reflecting the writer's views on the world, man, culture, the nature of war, etc. Achieving this goal includes the following tasks: to identify the core anthroponyms used in the anti-war novel «For Whom the Bell Tolls»; to reveal the semantic and stylistic specificity of the names of the main characters of the novel; to determine their semantic and functional load and influence on the formation of the text's imagery. The object of the study is the anthroponyms of the novel «For Whom the Bell Tolls». The subject of the study is the semantics and poetics of proper names belonging to the nuclear zone of the onomatopoeic space of the novel under study.

The following research methods are used in the article: the descriptive method; interpretation and generalisation, which allowed to identify, systematise and analyse proper names; the contextual interpretation method (to determine the semantic load of literary and artistic anthroponyms), the method of etymological analysis (to find out the internal form of proper names).

The scientific novelty of the research is that for the first time the core of the anthroponymic space of Ernest Hemingway's novel «For Whom the Bell Tolls» was analysed. The author proves the textual, plot, and figurative role of anthroponyms, clarifies their semantic structure, and identifies naming paradigms.

The anthroponymic space of the novel «For Whom the Bell Tolls» includes a large number of fictional and 'real' historical and cultural names that contain contextual – intertextual, explicit – hidden (implicit) meanings. The interpretation of the anthroponymic space allowed us to clarify the ideological concept of the novel and adequately describe the individual author's picture of the world of the writer.

Key words: *anthroponym, onymic space, nameless nomination, paradigm, semantics, function.*

Постановка проблеми. Іменування персонажів художнього тексту привертають увагу багатьох дослідників. Антропоніми є одним із найважливіших компонентів літературного твору, які вміщують різнобічну інформацію про художні об'єкти, нарошують контекстну семантику аж до перетворення в символ. Дослідження літературно-художніх антропонімів суттєво доповнює загальні уявлення про антропоніми як основні складники онімного простору. Однією з проблем сучасної літературної ономастики є аналіз функційно-стилістичних особливостей літературно-художніх онімів. Змістовний аналіз антропонімів роману Ернеста Гемінгвея «For whom the bell tolls» («По кому подзвін») із визначенням

їхньої текстотвірної ролі відкриває можливості для подальших досліджень, спрямованих на з'ясування індивідуально-авторської концепції твору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню імен художніх текстів (поетонімів) зі встановленням їхніх функційно-стилістичних можливостей присвятили свої праці Л. Н. Андрєєва, Л. О. Белей, Є. М. Беліцька, В. М. Калінкін, Ю. О. Карпенко, Е. О. Кравченко, Є. С. Отін, О. І. Фонякова та ін. Науковці вважають, що предметом дослідження літературної ономастики (поетики оніма, поетонімології) є поетонім – «ім'я в літературному творі (у художньому мовленні, а не у мові), що виконує, крім

номінативної, характеризувальну, ідеологічну і стилістичну функції, вторинне у відношенні до реальної онімії, з притаманною йому рухомою семантикою» (Калінкін, 1999, с. 54).

Мета статті – виявити й проаналізувати ядерну зону антропонімного простору роману Ернеста Гемінгвея «For whom the bell tolls» («По кому подзвін»), схарактеризувати власні імена як важливі елементи образності художнього тексту й елементи індивідуально-авторської картини світу (відображення поглядів письменника на світ, людину, культуру, характер війни тощо). Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) виокремити домінантні антропоніми, ужиті в антивоєнному романі «For whom the bell tolls»; 2) розкрити семантико-стилістичну специфіку імен головних дійових осіб; 3) визначити їхнє змістово-функційне навантаження для формування образності й цілісності (тексту).

Об'єктом дослідження є антропоетоніми роману «For whom the bell tolls». **Предмет** дослідження – семантика і поетика власних імен (далі – ВІ), уналежнених до ядерної зони онімного простору роману Ернеста Гемінгвея. **Матеріалом** дослідження послуговували антропонімні лексеми й поодинокі безонімні номінації досліджуваного твору.

Виклад основного матеріалу. У другій половині ХХ ст. в ономастиці сформувався новий напрям, спрямований на дослідження власних імен художніх текстів. Він виник на межі ономастики і стилістики, поетики і лінгвістики тексту, лінгвістичної семантики, а також семіотики. Терміном *літературна ономастика* стали позначати розділ ономастики, тісно пов'язаний з проблемами теорії та історії літератури, лінгвістичної та історичної поетики, теорії жанрів та іншими галузями філології, які зацікавлені у виявленні сутності та ролі власних імен у художній літературі.

Серед власних імен художнього тексту центральне місце посідають антропоніми, оскільки вони називають персонажів і згадуваних осіб, тобто виконують насамперед тексто- й сюжетотвірну функції. У поетонімології загальним місцем стало твердження, що поява в літературному творі нового об'єкта потребує його означування. Е. О. Кравченко пояснює, що «знаходження означального (плану вираження...) як форми буття худож-

нього об'єкта здійснюється двома способами: 1) денотат отримує ім'я; 2) об'єкт (персонаж) залишається безіменним» (Кравченко, 2017, с. 33). Водночас явище безіменності аж ніяк не дорівнює безобразності. О. П. Потебня зазначив, що безобразність є «тимчасовим спокоєм думки (тоді як образність є новим її кроком), а рух більше привертає увагу й більше викликає дослідження, ніж спокій» (Потебня, 1985, с. 124).

У романі «For whom the bell tolls» ужито велику кількість безіменних номінацій, пов'язаних із: 1) національністю дійових або згадуваних осіб: *Spanish* / іспанці, *Americans* / американці («There are as many sorts of *Spanish* as there are *Americans*» (Hemingway, 1995) / *Іспанці* так само є різні, так само, як *американці* (Гемінгвей, 2021, с. 262)); 2) військовим званням: *a general* / генерал, *a corporal* / капрал, *a soldier* / солдат («And who is *Golz*? A good *general*. The best you've ever served under» (Hemingway, 1995) / *А хто такий Гольц? Добрий генерал. Найкращий із них, під ким ти будь-коли служив* (Гемінгвей, 2021, с. 209); «There are eight men and *a corporal* at the roadmender's hut.» (Hemingway, 1995) / *У хаті дорожнього майстра вісім солдатів і капрал* (Гемінгвей, 2021, с. 245); «Well, I don't want to be *a soldier*, he thought. I know that» (Hemingway, 1995) / *Але я не хочу бути солдатом, подумав він. Я це знаю* (Гемінгвей, 2021, с. 431)); 3) фахом: *Dynamiter* / підризник («Comrade *Dynamiter*, what planes were those?» (Hemingway, 1995) / *Товаришу підризник, що то були за літаки?* (Гемінгвей, 2021, с. 170)). Основна роль таких безонімних лексем полягає у наданні достовірності подіям (функція правдоподібності), сюжетному розвитку (сюжетотвірна функція), розширенню простору і панорамному зображенню подій (хронотопічна функція).

Крім постійної безіменності, у романі використана безіменність *тимчасова*, під якою розуміємо «відсутність власного імені у референта на якомусь етапі розгортання тексту, що має два протилежні напрямки (іменність → безіменність, безіменність → іменність)» (Кравченко, 2017, с. 480). Шляхом від безіменності до іменності розвивається зміст антропоетоніма *Anselmo*. Член партізанського загону *Ансельмо* – другий персонаж,

який з'являється у тексті, проте появі імені передують номінація за віком, а контекст репрезентує зовнішність персонажа: *The old man looked over his shoulder. He was a short and solid old man in a black peasant's smock and gray iron-stiff trousers and he wore rope-soled shoes* (Hemingway, 1995) / **Старий** зазирає йому через плече. **Був це низький і кремезний літній чоловік** у чорній селянській сорочці й сірих цупких штанях, взутий у тапці на мотузяній підосві (Гемінгвей, 2021, с. 9). Після багаторазового повтору безіменного іменування *old man* / **старий** (пор. : «*There is smoke coming from the millhouse,*» *the old man said. «There are also clothes hanging on a line»* (Hemingway, 1995) / – 3 **комина йде дим, – відповів старий.** – **І одяг сушиться на мотузці** (Гемінгвей, 2021, с. 9)) відбувається знайомство головного героя (і читача) із провідником і мисливцем Ансельмо. Наступний контекст поєднує прийоми забуття, першого вживання і повторення імені персонажа, супроводжуваного вказівкою на місце народження: <...> «*How are you called?*». «*I have forgotten.*». *It was a bad sign to him that he had forgotten. «Anselmo,*» *the old man said. «I am called Anselmo and I come from Barco de Avila»* (Hemingway, 1995) / <...> **Як тебе звати? Я забувся.** – **Те, що він забувся,** здалося йому лихим знаком. – **Ансельмо,** – відказав старий. – **Я звусь Ансельмо, і родом я з Барко-де-Авіли** (Гемінгвей, 2021, с. 9). Отримавши характеристики 'вік', 'походження', антропонім *Anselmo* набуває індивідуалізації у семі 'рід діяльності': *This Anselmo had been a good guide and he could travel wonderfully in the mountains* (Hemingway, 1995) / **Цей Ансельмо був надійним провідником і досконало ходив по горах** (Гемінгвей, 2021, с. 13) і входить до угруповання «члени партизанського загону» зі значенням 'мудрий', 'досвідчений, бувалий' тощо. Показовою є безонімна номінація Ансельмо, спільна для кількох дійових осіб – учасників Громадянської війни в Іспанії: <...> *that you are a man both serious and valiant* (Hemingway, 1995) / <...> **що ти чоловік серйозний, але й відчайдух** (Гемінгвей, 2021, с. 21), яку вважаємо важливою для вираження сутності персонажів та ідейної концепції роману. Еволюція поетоніма відбувається за рахунок порівняння Ансельмо з літературним персонажем Тарзаном, героєм

романів «Тарзан з роду мавп» (1912), «Повернення Тарзана» (1915) та ін. Едгара Райса Барроуза: «*The other side now, viejo,*» *he shouted up to Anselmo and climbed across through the trestling, like a bloody Tarzan in a rolled steel forest* <...> (Hemingway, 1995) / – **Тенер із другого боку, viejo, – гукнув він угору до Ансельмо й подерся крізь плетиво балок – наче якийсь бісів Тарзан у лісі з вальцьованої сталі** <...> (Гемінгвей, 2021, с. 553), породжуючи семи 'спритний', 'енергійний' тощо. Коло номінацій Ансельмо замикається в контексті «смерть героя», повертаючись до першого позначення *old man* / **старий**.

Антропонімне поле створює ядро онімного простору роману «For whom the bell tolls». Воно вміщує BI, різні за походженням, семантикою і структурою. Особовими іменами позначені:

1) віртуальні денотати, вигадані автором на позначення дійових або згадуваних осіб. Серед них – імена головних героїв, що беруть безпосередню участь у розвитку основної сюжетної дії: *Robert Jordan* / **Роберт Джордан**, *Anselmo* / **Ансельмо**, *Pablo* / **Пабло**, *Pilar* / **Пілар**, *Rafael* / **Рафаель**, *Maria* / **Марія**; імена другорядних або епізодичних персонажів, завдяки яким розгортаються побічні сюжетні лінії: *El Sordo* / **Ель Сордо**, *Joaquin* / **Хоакін**, *Golz* / **Гольц**, *Agustin* / **Агустін**, *Fernando* / **Фернандо**, *Andres* / **Андрес**, **Еладіо** / *Eladio*, *Primitivo* / **Прімітіво**, *Rasco Berrendo* / **Пако Беррендо** та ін.; імена згадуваних фіктивних осіб, які реконструюють план спогадів персонажів: *Kashkin* / **Кашкін**, *Finito de Palencia* / **Фініто де Паленсія**, *Don Guillermo Martín* / **Дон Гільєрмо Мартін**, *Don Benito García* / **Дон Беніто Гарсія**, *Pablo Romero* / **Пабло Ромеро**, *Don Ricardo Montalvo* / **Дон Рікардо Монтальво**, *Celestino Rivero* / **Селестіно Ріверо**, *Don Faustino* / **Дон Фаустіно**, *Don Anastasio Rivas* / **Дон Анастасіо Рівас**, *Don José Castro* / **Дон Хосе Кастро**, *Jack Gilbert* / **Джек Гілберт**, *Santiago* / **Сантьяго**, *Elias* / **Еліас** та ін.

2) віртуальні денотати, співвідносні з реальними об'єктами найширшого культурного контексту (імена реальних історичних постатей – відомих діячів культури, політики, філософії, історії, мистецтва, військової справи тощо) : *Abd al-Krim* / **Абд аль-Крім** < Абд аль-Крім – лідер берберського опору

проти іспанського та французького панування в Марокко в 1920-х роках; *Calvo Sotelo* / *Кальво Сотело* < Хосе Кальво Сотело – іспанський політик, адвокат, економіст. Убивство Кальво Сотело стало приводом, що прискорив військовий наступ націоналістів, який став початком громадянської війни в Іспанії; *Chicuelo* / *Чікело* < Мануель Хімене Морено, відомий як Чікуело, іспанський тореадор ХХ ст.; *Coolidge* / *Кулідж* < Джон Калвін Кулідж-молодший – тридцятий президент США з 1923 по 1929 рр. від Республіканської партії США; *Durruti* / *Дурутті* < Буенавентура Дурруті-і-Домінго – громадсько-політичний діяч Іспанії, ключова фігура анархістського руху до і в період громадянської війни в країні. Загинув під час оборони Мадрида; *El Niño Ricardo* / *Ель Нін'йо Рікардо* < Ель Нін'йо Рікардо – іспанський гітарист фламенко; *Emil Burns* / *Еміль Бернс* < Еміль Бернс – британський письменник та комуніст ХХ ст.; *Ford* / *Форд* < Форд Герман Гюффер (змінив ім'я на Форд Медокс Форд) – англійський письменник, поет, літературний критик ХХ ст.; *Franco* / *Франко* < Франсіско Франко – іспанський військовий і політичний діяч, керівник країни у 1939–1975 рр.; його період правління відомий як Франкістська диктатура; *Garbo* / *Гарбо* < Грета Гарбо – знаменита шведська акторка ХХ століття; *George Custer* / *Джордж Кастер* < Джордж Армстронг Кастер – американський кавалерійський офіцер ХХ ст., який прославився безрозсудною хоробрістю, необдуманістю дій і байдужістю до втрат; *Horatius* / *Горацій* < Горацій – всесвітньвідомий поет «золотої доби» давньоримської літератури; *Ignacio Sanchez Mejias* / *Ігнасіо Санчес Мехіас* < Ігнасіо Санчес Мехіас – видатний матадор 1910–1930 рр., який трагічно загинув під час кориди і пам'ять якого увічнено в «Плач за Ігнасіо Санчес Мехіас» Ф. Г. Лорки; *Jeb Stuart* / *Джеб Стюарт* < Джеб Стюарт – генерал Конфедеративних Штатів Америки під час Громадянської війни в США; *John Donne* / *Джон Донн* < Джон Донн – англійський поет, автор заголовку-цитати «No man is an island...»; *Juan Modesto* / *Хуан Модесто* < Хуан Модесто – іспанський військовий командир, один із керівників республіканських військ під час Громадянської війни в Іспанії; *Kamenev* / *Каменєв* < Лев Каменєв – радян-

ський партійний і державний діяч, більшовик, революціонер, 1936 р. засуджений за справою троцькістсько-зінов'євського центру і розстріляний; *Lope de Vega* / *Лопе де Вега* < Лопе де Вега – іспанський драматург та поет «золотого століття» іспанської літератури; *Lusacz* / *Лукач* < Дьйордь Лукач – угорський революціонер, учасник угорського та міжнародного комуністичного руху, один з основоположників «західного марксизму»; *Manolo Granero* / *Маноло Гранеро* < Мануель Гранеро Вальс – іспанський матадор 1920-х років, який трагічно помер на арені; *Menéndez de Avila* / *Менендес де Авіла* < Педро Менендес де Авілес – іспанський адмірал та мандрівник XVI ст.; *Napoleon* / *Наполеон* < Наполеон Бонапарт – видатний французький державний діяч, полководець, імператор Франції (1769–1821); *Pablo Iglesias* / *Пабло Іглесіас* < Пабло Іглесіас Поссе – іспанський політичний діяч та засновник Іспанської соціалістичної робочої партії (кінець XIX – початок ХХ ст.); *Phil Sheridan* / *Філ Шерідан* < Філіп Шерідан – американський воєначальник, генерал армії, учасник Американської громадянської війни та війн США проти індіанців; *Pizarro* / *Піссаро* < Каміль Піссаро – французький художник, представник імпресіонізму; *Quevedo* / *Кеведо* < Франсіско де Кеведо – іспанський поет і прозаїк епохи бароко; *Rafael El Gallo* / *Рафаель Ель Гальйо* < Рафаель Гомес Ортега – відомий тореадор початку ХХ століття; *Rykov* / *Риков* < Олександр Риков – радянський політичний і державний діяч, народний комісар внутрішніх справ (1917); *Tukhachevsky* / *Тухачевський* < Михайло Тухачевський – радянський військовий діяч, воєначальник Червоної армії, Маршал Радянського Союзу у 1930-ті роки; *Valentin Gonzalez* / *Валентін Гонсалес* < Валентін Гонсалес – іспанський військовий та політичний діяч, комуніст, республіканський командир під час громадянської війни в Іспанії; *Velazquez* / *Веласкес* < Дієго Веласкес – іспанський художник, представник мадридської школи часів золотого століття іспанського живопису; *Vicente Rojo* / *Вісенте Рохо* < Вісенте Рохо – іспанський генерал, один з лідерів Республіканської армії під час Громадянської війни в Іспанії; *Wellington* / *Веллінгтон* < Артур Веллслі Веллінгтон – британський полководець і державний діяч, фельдмаршал,

учасник Наполеонівських війн, переможець битви під Ватерлоо (1815) та ін.

3) віртуальні об'єкти, похідні від загальноновідомих історико-культурних вигаданих імен (міфоантропонімів, агіонімів, імен літературних персонажів): *Judas Iscariot* / *Юда Іскаріот* < Юда Іскаріот – один з апостолів (учнів) Ісуса Христа, котрий зрадив свого вчителя; *Onan* / *Онан* < Онан – персонаж П'ятикнижжя, другий син Юди, онук патріарха Іакова; *Peter* / *Петро* < Петро – у християнстві один з дванадцяти апостолів Ісуса Христа, старший серед Його учнів; *Paul* / *Павел* < Павел – найвизначніший християнський місіонер, «апостол народів» та один з перших богословів християнства; *Tarzan* / *Тарзан* < *Тарзан* – головний герой романів «Тарзан з роду мавп» (1912), «Повернення Тарзана» (1915) та ін. Едгара Райса Барроуза та ін.

Загальновизнаним у літературознавстві є твердження про блукання героїв Е. Гемінгвея в життєвих лабіринтах, що уособлює пошук і власні мандри автора. Суттєвим із позиції поетики онімів вважаємо потенційну наявність у власних іменах підтекстових смислів, оскільки для поетики Е. Гемінгвея, майстра «принципу айсберга», характерні численні натяки і недомовлення. Приховані смисли зосереджені також в онімах, що репрезентують загальнолюдську історико-культурну спадщину. Змістова сторона таких вторинних (похідних) номінативних одиниць повинна стати предметом спеціального дослідження, оскільки перегукування контексту роману з найширшим культурним контекстом створює унікальну цілісність і виявляє творчу концепцію автора.

Серед домінантних прийомів поетики онімів у романі «For whom the bell tolls» – розширення парадигми антропоетонімів, що позначають головних героїв, шляхом поступового накопичення типових формул, вибір яких обумовлений традицією іменування в іспаномовній культурі¹, прізвиськ та інших контекстних синонімів.

Протагоніст досліджуваного роману Robert Jordan – молодий американський викладач іспанської мови, член Інтернаціональних бригад, які боролися проти генерала Франциско Франко, досвідчений підривник. За сюжетом, Джордан отримав наказ пробратися у ворожий тил і разом із партизанами знищити міст, щоб затримати наступ супротивника.

Представлення героя у тексті збігається з ситуацією присвоєння повного (офіційного) імені та вказівкою на вік: *The young man, whose name was Robert Jordan, was extremely hungry and he was worried* (Hemingway, 1995) / *Молодий чоловік, на ім'я Роберт Джордан, смертельно зголоднів і тривожився* (Гемінгвей, 2021, с. 12–13). До парадигми антропоетоніма входять: зменшувальна форма (з традиційним для чоловічих іспанських імен закінченням -о) *Roberto* («*An Inglés,*» *Pilar said. «But with a Christian name – Roberto»* (Hemingway, 1995) / *Один Inglés, – сказала Пілар. – Але звали його по-християнському – Роберто* (Гемінгвей, 2021, с. 169), якій віддає перевагу сам персонаж («*My name is Roberto.*» «*Nay. But I call thee Inglés as Pilar does.*» «*Still it is Roberto.*» (Hemingway, 1995) / – *Мене звали Роберто. – Ні-ні. Я буду називати тебе Inglés, як Пілар. – І все одно я Роберто* (Гемінгвей, 2021, с. 222); іменування за справжньою / хибною національністю *Inglés* < іспан. «англійський», / американець, пор.: (*Not Inglés. American* (Hemingway, 1995) / *He Inglés. Я Американець* (Гемінгвей, 2021, с. 90); «*Inglés?*» *he asked. «Not Ruso?».* «*Americano.*» (Hemingway, 1995) / – *Inglés? – запитував він. – He Ruso? Ruso? –Americano* (Гемінгвей, 2021, с. 182), що актуалізує походження героя, підкреслює його віддаленість від іспанського середовища та / або несхожість; ввічливе звертання «титульне слово + демінутив» *Don Roberto*², яке набуває іронічних конотацій. Пор.: «*Roberto,*» *Pablo said thickly and nodded his head at Robert Jordan. «How do you want it, Don Roberto?»* (Hemingway, 1995) / *Роберто, – ледве обертаючи язиком сказав Пабло й кивнув Роберту Джордану. – Як ти це будеш пити, доне Роберто?*

¹ В Іспанії дитині дають два прізвиська – материне і батькове. Батьки також мають по два прізвиська. Зазвичай новонародженому надається «чоловіче» прізвисько, тобто прізвисько дідуся по татовій лінії. У іспанців прийнято вживати подвійні імена, оскільки перше ім'я відповідає статі дитини, а друге обирається батьками за власними вподобаннями. Цікаво, що в Іспанії не прийнято, щоб жінка після заміжжя брала прізвисько чоловіка. Більшість залишає дівоче прізвисько, інші приєднують до власних прізвиськ чоловіче із префіксом *de*, однак до такої традиції вдаються лише люди благородного походження.

² Шанобливим звертанням в Іспанії, Італії, Португалії, Франції вважається використання титулу *дон* 'пан' перед ім'ям або ім'ям і прізвиськом.

(Гемінгвей, 2021, с. 261); «*How well you begin and how it ends, Don Roberto.*» «*Don't call me Don Roberto.*» «*It is a joke. Here we say Don Pablo for a joke. As we say the Señorita Maria for a joke.*» «*I don't joke that way,*» Robert Jordan said (Hemingway, 1995) / Як гарно ти почав, а як гарно закінчив, доне Роберто. – Не називай мене доном Роберто. – Це для жарту. Ми тут жартома говоримо «дон Пабло». І так само «сеньйорита Марія». – Я з такими не жартую, – сказав Роберт Джордан (Гемінгвей, 2021, с. 88) та ін.

Різноманітні безонімні номінації головного героя працюють на змістовий план імені-образу завдяки накопиченню оцінювальних ознак ‘професіонал’, ‘досвідчена людина’: *Now as he worked, placing, bracing, wedging, lashing tight with wire, thinking only of demolition, working fast and skillfully as a surgeon works* (Hemingway, 1995) / Тепер, коли Роберт Джордан записав заряди, закріплював їх, заклинював, туго обв'язував дротом, думаючи лише про знищення мосту, працюючи швидко й уміло, наче хірург (Гемінгвей, 2021, с. 552–553).

Уподобання Роберта Джордана щодо вибору наймення пов'язані з антивоєнною спрямованістю роману та місцем сюжетної дії. Герой пояснює необхідність звертання один до одного серйозно, враховуючи воєнну ситуацію: «*Camarada to me is what all should be called with seriousness in this war. In the joking commences a rottenness.*» (Hemingway, 1995) / – Як на мене, на цій війні треба звертатися тільки по-серйозному – «кама-рада». Там, де жарти, починається гниття (Гемінгвей, 2021, с. 88).

Найбагатшими в кількісному відношенні та суперечливими в змістовому плані є парадигми іменувань командира партизанського загону Pablo та його дружини Pilar. Крім особового імені, у романі вживано численні контекстні синоніми, що не лише підкреслюють статус Пабло як чудового командира, вірного республіці («*I have heard that you are an excellent guerilla leader, that you are loyal to the republic and prove your loyalty through your acts, and that you are a man both serious and valiant*» (Hemingway, 1995) / – Що ти чудовий партизанський командир, що ти вірний республіці й доводиш свою вірність

ділом, і що ти чоловік **серйозний**, але й **відчайдух** (Гемінгвей, 2021, с. 21), але й наголошують на складній і суперечливій природі персонажа. ‘Відчайдушність’ і ‘силу’ партизанського ватажка акцентовано в контекстах, де дії Пабло проти супротивника порівняні зі смертельними хворобами: «*He killed more people than the cholera,*» the gypsy said. «*At the start of the movement, Pablo killed more people than the typhoid fever.*» (Hemingway, 1995) / – Він більше людей поклав, **ніж холера**, – сказав циган. – Коли рух піднявся, Пабло відправив на той світ більше людей, **ніж тиф** (Гемінгвей, 2021, с. 40); «*Pablo killed more than the bubonic plague.*» (Hemingway, 1995) / Пабло забив більше людей, **ніж бубонна чума** (Гемінгвей, 2021, с. 40). Силу й рішучість Пабло перебільшено через порівняння з дияволом: *That was in the great days of Pablo when he scourged the country like a tartar and no fascist post was safe at night* (Hemingway, 1995) / Це було за часів найбільшої Паблової слави, коли він наводив жах на цілий край, **мов диявол**, і жоден фашистський пост уночі не був у безпеці (Гемінгвей, 2021, с. 249). Розгорнутий контекст підтверджує амбівалентність персонажа й розвиток імені-образу, у якому поєднані ‘страх’ і ‘безстрашність’, ‘відвага’ і ‘нерішучість’, пов'язані з минулим / сучасним Пабло: *And now, he is as finished and as ended as a boar that has been altered, Anselmo thought, and, when the altering has been accomplished and the squealing is over you cast the two stones away and the boar, that is a boar no longer, goes snouting and rooting up to them and eats them Pablo* (Hemingway, 1995) / А зараз він скінчений і запропащений, **мов кастрований кнур**, подумав Ансельмо, – коли вже його кастрували, вереск припинився, а два яйця викинули, то кнур, який уже не кнур, починає рити землю, знаходить їх і з'їдає (Гемінгвей, 2021, с. 249). ‘Нерішучість’ і ‘страх’, які долає персонаж, виявляє контекст порівняння-ототожнення зі зрадником Юдою Іскаріотом: «*Thy predecessor the famous Judas Iscariot hanged himself,*» Pilar said. «*Don't talk to me that way, woman,*» Pablo said. «*Have you not seen? I am back. Don't talk of Judas nor nothing of that. I am back.*» (Hemingway, 1995) / – Твій попередник, знаменитий **Юда Іскаріот**, повісився, – сказала Пілар. – Не говори так

зі мною, жінко, – мовив Пабло. – Ти що, не бачиш? Я вернувся (Гемінгвей, 2021, с. 497).

Позитивні й негативні конотації антропоепоніма *Pablo* виникають у характеризувальних контекстах, що віддзеркалюють неоднозначність особистості та зміну ставлення членів партизанського загону до Пабло, демонструючи певне зниження (деградацію) образу порівняно з минулим. Різнобічні оцінки Пабло (іронічні, презирливі, образливі, саркастичні) стосуються його зовнішності, звичок, поведінки тощо: «*Drunkard. Rotten drunkard!*», «*Borracho!*» (Hemingway, 1995) / *П'янюга! Borracho!* (Гемінгвей, 2021, с. 47).

У романі співіснують два стрижевних жіночих образи, протиставлені за віковими характеристиками, вродою, сприйняттям світу, звичками і вподобаннями. Першу героїню – дружину Пабло – введено у сюжетну ситуацію за допомогою традиційної андронімної номінації *Паблова*, яка водночас підкреслює сутність жінки, що підтримує чоловіка й підкоряється йому. Загалом використання андроніма має тісний зв'язок із культурою та традиціями Іспанії, акцентує релігійну, історичну й соціальну роль іспанської родини. Появі особового імені передуює негативно-оцінна номінація *barbarous* / *відьма*, повторена в контексті схвалення та зіставлення характеристик чоловіка і його дружини: «*And how is she, the mujer of Pablo?*» «*Something barbarous,*» the gypsy grinned. «*Something very barbarous. If you think Pablo is ugly you should see his woman. But brave. A hundred times braver than Pablo. But something barbarous.*» (Hemingway, 1995) / – А яка вона, *Паблова mujer?* (іспан. 'жінка' – В. П.) – *Просто відьма*, – ошкірився циган. – *Справдешня відьма. Якщо ти думаєш, що Пабло бридкий, то бачив би ти його жінку. В сотню разів за Пабло сміливіша. Але відьма* (Гемінгвей, 2021, с. 36). Далі суперечливий й неоднозначний образ дружини Пабло доповнений промовистим іспанським ім'ям *Pilar* / *Пілар*, що походить від латинського *pilaris* 'колона', 'стовп'. Вибір імені пов'язаний також із високою релігійною репутацією Святої Богородиці Пілар (*Nuestra Señora del Pilar*) – покровительки Іспанії та міста Сарагоса. Свято Мадонни дель Пілар 12 жовтня є національним святом Іспанії. Стійкість, сила і непохитність як ознаки протооніма

відтворена в образі героїні роману – рішучої, впевненої і харизматичної жінки. Ім'я-образ розгорнутий у семантичних ознаках, заданих контекстами: 'циганське походження' (*She has gypsy blood / У ній тече циганська кров*), 'балакучість' і 'дотепність' («*But she has a tongue that scalds and that bites like a bull whip. With this tongue she takes the hide from any one. In strips. She is of an unbelievable barbarousness.*» (Hemingway, 1995) / – А язик у неї шпаркий – періщить, як батіг. Тим своїм язиком із кого хоч шкіру злупить. На ремінці посіче. Така відьма, що куди там (Гемінгвей, 2021, с. 43)), 'пильність' і 'дар передбачення' (*Pilar was the psychiatrist* (Hemingway, 1995) / *От хто психіатр, то це Пілар* (Гемінгвей, 2021, с. 176). Поступово ім'я-образ збагачується семами зовнішності (*Robert Jordan looked at the big, brown-faced woman with her kind, widely set eyes and her square, heavy face, lined and pleasantly ugly, the eyes merry, but the face sad until the lips moved* (Hemingway, 1995) / *Роберт Джордан подивився на велику смаглявовиду жінку з лагідними очима, широко посадженими на вуглуватому м'ясистому обличчі, покритому зморшками й приємно некрасивому; очі були веселими, а лице, доки вона не відкривала уст – смутним* (Гемінгвей, 2021, с. 117)), внутрішньої сутності та вдачі, поданими з позиції різних дійових осіб («*You are not smart. You are brave. You are loyal. You have decision. You have intuition. Much decision and much heart. But you are not smart.*» (Hemingway, 1995) / – Ти не хитра. Ти відважна. Ти віддана. Ти рішуча. Ти маєш нюх. Ти дуже рішуча і смілива. Але не хитра (Гемінгвей, 2021, с. 124), та іронічного самооцінювання (*And one of them is to have forty-eight years. You hear me? Forty-eight years and an ugly face* (Hemingway, 1995) / *Хоч би те, що маю сорок вісім років на карку. Чуєш? Сорок вісім років і паскудну мармизу* (Гемінгвей, 2021, с. 181)). Через вживання обценної, стилістично зниженої лексики ім'я наповнюється експресією, а контекст набуває емоційності, тож лайливі, образливі тощо найменування Пілар виконують не лише образотвірну, але й текстотвірну роль. До парадигми антропоепоніма *Pilar* входить широкий спектр номінацій (вульгаризми, негативні характеристики, суперечливі наймення), що підкреслюють 'неординарність' й 'амбіва-

лентність' Пілар: «*Who is a whore of whores is Pilar,*» *the man with his chin in the dirt said. «That whore knows we are dying here.»* (Hemingway, 1995) / – *От хто курва над курвами, то це Пілар*, – сказав чоловік із притиснутим до землі підборіддям. – *Та курва* знає, що ми тутдохнемо (Гемінгвей, 2021, с. 394); *The crazy bitch, he thought, and he said, «That is more of her gypsy manure. That is the way old market women and café cowards talk. <...> She is a manure-mouthed superstitious bitch»* (Hemingway, 1995) / *Сучка ненормальна*, подумав він, а вголос промовив: – *Знов те її циганське лайно*. Таке патякають старі баби на базарі й боягузи по кав'ярнях. <...> *Вона чорнорота забобонна сучка* (Гемінгвей, 2021, с. 438); «*With your head of a seed bull and your heart of a whore*» (Hemingway, 1995) / – *У тебе мізки племінного бика й серце шльондри* (Гемінгвей, 2021, с. 74).

Другим центральним жіночим образом, контрастним до Пілар, є *Maria* / *Марія*. Біблійний ореол імені, пов'язаний з Дівою Марією, Богоматір'ю, забезпечує поетоніму найвищу цінність: Марія стає для Роберта втіленням надії, віри й вічного кохання³. Поступове розгортання образу починається з безіменності (*she, beauty* / *дівчина, вона, красуня*) та детального опису зовнішності: *Her teeth were white in her brown face and her skin and her eyes were the same golden tawny brown. She had high cheekbones, merry eyes and a straight mouth with full lips. Her hair was the golden brown of a grain field that has been burned dark in the sun but it was cut short all over her head so that it was but little longer than the fur on a beaver pelt. She smiled in Robert Jordan's face and put her brown hand up and ran it over her head, flattening the hair which rose again as her hand passed. She has a beautiful face, Robert Jordan thought. She'd be beautiful if they hadn't cropped her hair* (Hemingway, 1995) / *Білі зуби виділялися на її смаглявому обличчі, а шкіра й очі були однакової, золотаво-брунатної барви. Дівчина мала високі вилиці, веселі очі й прямий рот із повними губами. Волосся в неї було золотаво-каштанове, ніби присмалений сонцем життний лан, але коротко обстрижене на*

всій голові, так, що було не довше за боброве хутро. *Вона* всміхнулася Робертові Джордану в лице, підняла свою смагляву руку й провела по голові, пригладжуючи волосся, яке знову найжачилося. У неї вродливе лице, подумав Роберт Джордан. Була би справжня *красуня*, якби її не обстригли (Гемінгвей, 2021, с. 36).

Портрет дівчини і зачарування Роберта її вродою передають типові епітети-прикметники *lovely, lovely, beautiful* / *гарний, гарнесенький, прекрасний: Thou art lovely. Thou hast a lovely face and a beautiful body, long and light, and thy skin is smooth and the color of burnt gold and every one will try to take thee from me* (Hemingway, 1995) / *Ти гарнесенька. У тебе гарне обличчя й прекрасне тіло* – довге й тонке, і в тебе гладенька шкіра, як тьмяне золото, і всі будуть хотіти відбити тебе в мене (Гемінгвей, 2021, с. 437). Індивідуальність Марії експлікують художні дескрипції, інтимні звертання й порівняння, що підкреслюють її юність, вроду, жіночність, вічне кохання: *gift to any man* / *скарб для чоловіка, rabbit* / *киця, my darling, my sweet, my long lovely* / *моя люба, моя дорога, моя давня кохана*. Пор. : *You are a gift to any man if you could cook a little better* (Hemingway, 1995) / *Ти просто скарб для чоловіка, якби тільки куховарити трохи краще навчилася* (Гемінгвей, 2021, с. 128); «*Thou wilt go now, rabbit. But I go with thee. As long as there is one of us there is both of us*» (Hemingway, 1995) / *Запах ти підеш, кичю. Але я піду з тобою. Доки залишиться хтось один із нас, доти ми будемо обоє* (Гемінгвей, 2021, с. 587); *My little rabbit. My darling. My sweet. My long lovely* (Hemingway, 1995) / *Кичя моя. Моя люба. Моя дорога. Моя давня кохана* (Гемінгвей, 2021, с. 95).

Специфічною ознакою імені-образу *Maria* є його «звернення» в майбутнє. Історія вічного кохання Роберта й Марії символізується в контексті роману, а перетворення імені на символ відбувається за рахунок вигаданих ситуацій та псевдонімів: *an instructor's wife* / *дружина викладача, Mrs. Livingstone* / *пані Лівінгстоун, Mrs. Robert Jordan* / *пані Роберт Джордан*.

На перевтілення імені *Maria* у символ надії та любові поза часом і простором працюють також засоби і прийоми: 1) багаторазового повторення імені коханої в найближ-

³ *Марія* – найбільш поширене жіноче ім'я в Іспанії, часто використовуване в поєднанні з іншими іменами (наприклад, *María José, María del Carmen*), щоб підкреслити релігійну або культурну належність.

чому контексті: «Maria.» «Yes.» «Maria.» «Yes.» «Maria.» «Oh, yes. Please.» «Art thou not cold?» «Oh, no. Pull the robe over thy shoulders.» «Maria.» «I cannot speak.» «Oh, Maria. Maria. Maria.» (Hemingway, 1995) / – Маріє. – Так. – Маріє. – Так. – Маріє. – О, так. Так. – Ти не замерзла? – Зовсім ні. Натягни спальник собі на плечі. – Маріє. – Я не можу говорити. – О, Маріє. Маріє. Маріє (Гемінгвей, 2021, с. 335); 2) вищість імені порівняно з традиційними різномовними зверненнями до коханих: «Sweetheart, chérie, prenda, and schatz. He would trade them all for Maria. There was a name» (Hemingway, 1995) / Кохана, chérie, prenda u schatz. Він усе це обміняв би на Марію. Оце так ім'я (Гемінгвей, 2021, с. 215); 3) прагнення героїні помінятися ім'ям та сутністю з коханим: «Since we are different I am glad that thou art Roberto and I Maria. But if thou should ever wish to change I would be glad to change. I would be thee because I love thee so» (Hemingway, 1995) / Якщо ми вже різні, я рада, що ти Роберто, а я Марія. Але якби ти хотів колись помінятися, я б помінялася з радістю. Я була б тобою, бо я так тебе кохаю

(Гемінгвей, 2021, с. 334); 4) апофеоз імені коханої як прославляння її неповторності, незрівнянності: «And I love thee and I love thy name, Maria.» «It is a common name.» «No,» he said. «It is not common» (Hemingway, 1995) / (– Я кохаю тебе і твоє ім'я, Маріє. – Це звичайне ім'я. – Ні, – сказав він. – Воно незвичайне (Гемінгвей, 2021, с. 261).

Висновки та перспективи. Антропомічний простір роману Ернеста Гемінгвея «For Whom the Bell Tolls» вирізняється співіснуванням вигаданих і «реальних» історико-культурних імен, які виконують сюжетно-образову й текстотвірну роль. Багатошаровий художній світ роману створюють власні імена, наповнені контекстними та інтертекстуальними, явними й прихованими смислами, виявлення яких допомагає з'ясувати ідейну концепцію роману й усвідомити індивідуально-авторську картину світу.

Перспективою дослідження вважаємо вивчення поетонімосфери роману Ернеста Гемінгвея «For Whom the Bell Tolls», що допоможе визначити домінантні засоби і прийоми образності поетонімів у творах антивоєнного спрямування.

ЛІТЕРАТУРА

- Калінкін В. М.** До визначення статусу поетики оніма як наукової дисципліни. *Проблеми слов'янської ономастики: Збірник наукових праць*. Ужгород, 1999. С. 53–58.
- Кравченко Е. О.** Поетика зв'язків і відношень імені–тексту–поетонімосфери : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.15. Вінниця, 2017. 560 с.
- Потебня О. О.** Из записок з теорії словесності. Естетика і поетика слова. Київ : Мистецтво, 1985. 302 с.
- Гемінгвей Е.** По кому подзвін [Текст]: роман; перекл. з англ. Андрія Савенця. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 608 с.
- Hemingway E.** For Whom the Bell Tolls. URL : <https://content.ikon.mn/banners/2015/4/9/1468/Hemingway-for-whom-the-bell-24grammata.comp.pdf.pdf> (дата звернення: 12.10.2024).

REFERENCES

- Kalinkin, V. M.** (1999). Do vyznachennia statusu poetyky onima yak naukovoï dystsypliny [Towards the definition of the status of the onym poetics as a scientific discipline]. *Problemy slovianskoi onomastyky: Zbirnyk naukovykh prats* (pp. 53–58). Uzhhorod [in Ukrainian].
- Kravchenko, E. O.** (2017). *Poetyka zviazkiv i vidnoshen imeni–tekstu–poetonimosfery* [Poetics of connections and relations between name–textpoetonymosphere]. (Doctor of Science Thesis). Vinnytsia [in Ukrainian].
- Potebnia, O.** (1985). *Iz zapysok z teorii slovesnosti. Estetyka i poetyka slova*. [From Notes on the theory of literature. Aesthetics and poetics of the word]. Kyiv [in Ukrainian].
- Hemingwei, E.** (2021). *Po komu podzvin* [For whom the bell tolls]. Andriy Savenets (translation from English). Lviv [in Ukrainian].
- Hemingway, E.** For Whom the Bell Tolls. Retrieved October, 12, 2024, from <https://content.ikon.mn/banners/2015/4/9/1468/Hemingway-for-whom-the-bell-24grammata.comp.pdf.pdf> [in English].